

Веднъж се грижех за електрическа змиорка, която живееше в голям резервоар на една зоологическа градина. Спомням си каква изключително занимателна гледка представляваше прилаганият от нея метод за залавяне на плячката. Дългата около метър и половина змиорка се справяше спокойно с риби, достигащи до двадесет и пет сантиметра. Рибите ѝ поднасях живи, но тъй като те умираха незабавно, не изпитвах особено угризение на съвестта. Змиорката като че знаеше кога настъпва времето за храна и започваше да патрулира в своя резервоар с монотонната точност на караула пред Бъкингхамския дворец. Хвърлях ли рибата в резервоара, змиорката застиваше начаса. Тя очевидно наблюдаваше приближаващата към нея риба. Доближеше ли я на около тридесетина сантиметра, змиорката започваше изведнъж да трепери, също като че я раздрусваше някакво монтирано в дългото ѝ тъмно тяло динамо. Рибата се вцепеняваше в същия този миг и умираше, преди да успее да разбере какво става всъщност, обръщаше се бавно и започваше да се носи по водата с обърнат нагоре корем. Змиорката приближаваше и подобно на източена прахосмукачка започваше да смучи яростно, след което рибата изчезваше от погледа.

Според мен с електричеството се справих напълно успешно, затова насочих вниманието си към друга област — медицината. Обявих, че следващият пример е упойката. Капитанът ми хвърли още по-скептичен поглед. В света на насекомите осата-ловджийка принадлежи към лекарското съсловие. Тя извършва операции, на които би завидял всеки опитен хирург. Съществуват много и различни видове оси-ловджийки, но повечето от тях имат едни и същи навици. Женската ражда своето поколение в специално построени от нея глинени ясли. Помещението се разделя много прецизно на дълги килийки с диаметър колкото цигара и дълги наполовина от нея. В тях осата снася своите яйца. Преди да ги запечата, тя извършва още много други работи, защото от нейните яйца се излюпват ларви, които се нуждаят от храна, докато настъпи времето да преминат последния етап от своята метаморфоза и да се превърнат в истински оси. Осата-ловджийка може да напълни своите ясли с храна от умрели насекоми, но докато се излюпват

яйцата, тази храна ще се развали напълно, ето защо тя е принудена да приложи друг метод. Любимата ѝ жертва е паякът. Тя връхлита върху нищо неподозиращата жертва като хищен ястреб и умело я пробощда. Въздействието от това убождане е необикновено, защото паякът напълно се парализира. Осата-ловджийка го улавя, пренася го в своите ясли и го скрива внимателно в някоя от килийките, после снася отгоре му едно яйце. Ако паяците са малки, тя нагъпква в една килийка по седем-осем от тях. След като се убеди, че запасът от храна за нейните малки е достатъчен, осата запечатва килийките и отлита. Паяците лежат понякога неподвижни в тези зловещи ясли в продължение на седем седмици. Съдейки по външните признаци, паяците изглеждат мъртви.

Даже и с помощта на увеличително стъкло не можете да откриете и най-слабите белези на живот. Те чакат, така да се каже, в замразено състояние, докато яйцата се излюпят и малките личинки на осата-ловджийка започнат да хрупкат парализираните им тела.

Струва ми се, че мисълта да бъдеш напълно замразен, а после някой да започне да хрупа хапка по хапка от тялото ти, развълнува дори капитана, затова преминах бързо на едно много по-приятно създание. Това всъщност е водният паяк, най-очарователното и най-находчивото дребно същество. Човекът едва отскоро има вече възможност да прекарва известно време под водата. Една от първите му стъпки в това отношение представлява водолазният звънец. Водният паяк е създал хиляди години преди това свой собствен метод за проникване в разположения под повърхността на водата нов свят. Преди всичко той може да плува спокойно под водата със своеобразен акваланг. Това всъщност е едно обикновено въздушно мехурче, което държи под стомаха, между краката си, за да може да диша под водата. Самият този факт сам за себе си е изключителен, но паякът не спира дотук. Той строи своя дом под повърхността на водата. Неговата паяжина е плътна и наподобява обърната чаша, закотвена здраво за водораслите. След като завърши своя дом, той донася на няколко пъти въздушни мехурчета от повърхността, които пуска под своята кубеста паяжина, докато се на-

пълни с въздух. Паякът живее и диша в своя дом толкова свободно, колкото и на повърхността на земята. По време на любовния период той избира къщичката на някоя женска и построява своя дом непосредствено до нейния. И един ден, когато вероятно изпада в романтично настроение, той прокопава таен проход и свързва своя дом с този на любимата си. След това събаря нейната стена и въздухът от двете къщички се смесва. И тук, в това необикновено подводно жилище той ухажва женската, съпсва се с нея и остава дотогава, докато снесените яйца се излюпят и децата им, всяко понесло по едно въздушно мехурче от бащиния дом, отплуват и поемат своя жизнен път.

Моят разказ за водния паяк развесели и заинтригува дори капитана. Макар и с нежелание той се принуди да признае, че е изгубил облога.

Струва ми се около година по-късно разговарях с една жена, която беше пътувала със същия кораб и със същия капитан.

— Нали е чудесен човек! — възкликна тя и аз най-учтиво се съгласих с нея.

— Сигурно му е било крайно приятно, че сте попаднали на неговия кораб — продължи тя. — Знаете ли, той разбира изключително много от животни. Една вечер просто ни поразя. В продължение близо на цял час ни разказва за всички онези научни открития, нали знаете, разните там радари, и за това как животните ги прилагали много, много години, преди човекът да ги е открил. Това действително беше удивително. Аз даже го посъветвах да опише всичко и да го разкаже по радиото.

Изчезващи животни

Преди известно време наблюдавах една от най-необикновената група изгнаници в Англия, необикновени не заради това, че са напуснали своята страна по

религиозни или политически причини. Те попаднали напълно случайно в нашата страна и така се спасили от унищожение. Това са последните представители на своя род, защото техните родственици отдавна са избити и изядени в родината им. Това всъщност беше едно стадо сърни и елени на отец Давид.

Тези животни са открити в началото на деветнадесетия век от френския мисионер отец Давид по време на службата му в Китай. За животинското царство на Китай, както и за това на огромната африканска джунгла, тогава се е знаело твърде малко. Като ревностен естественик отец Давид посвещавал свободното си време в събиране на екземпляри от флората и фауната, които изпращал в музея в Париж. Неговите задължения го отвели през 1865 година в Пекин. По време на престоя му в този град до неговите уши достигнал слух, че в разположеното на юг от града ловно поле на императора имало необикновено стадо елени. Този парк в продължение на векове служел за ловно място и развлечение на китайските императори. Огромното пространство на парка било напълно оградено с висока стена, дълга четиридесет и пет мили. Тя се охранявала строго от войници-татари, които не позволявали на никой да влиза или да се приближава до парка. Заинтригованият от разказите за тези странни елени френски мисионер решил твърдо: пазачи не пазачи, да се промъкне в оградения парк и да види всичко със собствените си очи. Един ден му се удала дългоочакваната възможност. Той се озовал върху стената, погледнал надолу в забранения парк и видял, че между дърветата пасе най-различен дивеч. Всред него съзрял и голямо стадо елени. Отец Давид разбрал, че пред него стоят животни, каквито не бил виждал дотогава, по всяка вероятност нови и за науката.

Отец Давид скоро узнал, че елените се охраняват особено строго. Онзи, който дръзнул да им стори зло или да ги убие, бил наказван със смърт. Той знаел много добре, че ако поиска по официален път някой екземпляр, китайските власти твърде любезно ще му откажат, затова се принудил да прибегне до други, не твърде законни методи, за да се сдобие с онова, което му трябвало. Той узнал, че пазачите-татари раз-

нообразявали от време на време оскъдната си храна с малко еленско месо. Те знаели много добре какво ги очаква за това браконьерство в случай, че бъдат открити, затова въпреки обещанията на мисионера отказвали да му продадат кожата, рогата или каквото и да било друго на убитите от тях елени, доказващо тяхното престъпление. Въпреки всичко отец Давид не се отказвал и след известно време се поздравил с успех. Той срещнал пазачи, по-смели или по-бедни от останалите, които му доставили две еленови кожи, които изпратил в Париж. Очакванията му се потвърдили. Елените се оказали от съвсем нов вид и в чест на своя откривател били наречени елени на отец Давид.

Когато зоологическите градини в Европа узнали за новия вид елени, те естествено пожелали да имат по няколко показни екземпляра. След продължителни преговори и с твърде голямо нежелание китайските власти разрешили няколко от тези животни да бъдат изпратени в Европа. Тогава никой не можел да допусне, че точно това ще спаси животните от изчезване. През 1895 година, тридесет години след като светът узнал за елените на отец Давид, около Пекин станали големи наводнения. Река Хун-Хо излязла от коритото си, причинила страшни опустошения на страната, унищожила реколтата и оставила населението без храна. Водите подмили и голямата стена, ограждаща императорското ловно поле. Част от стената се срутили. Елените на отец Давид избягали навън през дупките и наскоро след това били избити и изядени от гладуващите селяни. По този начин елените изчезнали напълно от Китай. Оцелели само неколцина живи екземпляри из разните зоологически градини на Европа.

Малко преди нещастieto да сполети елените в Китай, в Англия пристигнало малко стадо от тях. Башата на сегашния дук на Бедфорд притежавал в своето имение в Уобърн, Бедфордшайр, прекрасна колекция от редки животни и му се искало много да направи опит да развъди там и стадо от новите китайски елени. Купил възможния за тогава най-голям брой елени от европейските зоологически градини, осемнадесет на брой, и ги пуснал в своя парк. За елените това, изглежда, станал втор техен дом; защото се почувствували отлично и

наскоро след това започнали да се размножават. Първоначалното стадо от осемнадесет животни днес наброява около сто и петдесет екземпляра и е единственото стадо от тези елени в света.

Докато работех в хуипснейдската зоологическа градина, от Уобърн ни изпратиха четири новородени китайски еленчета. Това бяха чудесни малки животинки с дълги крака, които не можеха да контролират, и необикновено изтеглени очи, които им придаваха подчертан ориенталски вид. Отначало те, разбира се, не знаеха какво е бутилка за хранене и ние се принуждавахме да ги държим здраво между колената си и да ги караме да сучат насила. Те много скоро разбраха как да си служат с тях и само няколко дни след това отваряхме вече особено внимателно вратата на тяхната кошара, защото връхлитаха като порой, блъскаха се и се мушкаха кое да се добере първо до бутилката.

Хранехме ги веднъж и нощем, точно в полунощ, и втори път на разсъмване. Четиримата пазачи си уредихме нощно дежурство. Една седмица двама от нас бяха нощна смяна, а другите дневна, а следващата седмица обратно. Трябва да призная, че нощните смени ми доставяха по-голямо удоволствие. Пътят ми през облекия от лунната светлина парк към кошарата на малките еленчета минаваше край няколко клетки и оградени места, чиито обитатели винаги биваха на крак. Мечките изглеждаха два пъти по-големи в полумрака. Те прърхтяха една към друга, придвижваха се с тежки стъпки в клетките си и само предложената бучка захар можеше да ги накара да се откажат от търсенето на охлюви и други деликатеси. Те приближаваха, присядаха на лунната светлина и наподобяваха статуи на Буда, които дишаха тежко с поставени върху колената ръце. Мечките отмятаха назад глави и улавяха подхвърлените бучки захар, после ги изяждаха с хрускане и мляскане на уста. Когато виждаха, че джобовите ми са празни, те въздъхваха многострадално и отново започваха да се търтят тежко между къпините.

На едно място пътеката минаваше край горичката на вълците. Тъмната и загадъчна гора бе засадена с два акра борове. Посребрените от лунната светлина стволци на дърветата хвърляха тъмни сенки върху земята,

по която вълчата глутница се носеше с вихрени и безшумни стъпки. Вълците наподобяваха необикновен черен порой, рукнал между дънерите на дърветата. Те по правило не вдигат шум, но когато някой вълк се съдърпаше за нещо с друг, до ушите ми достигаше леко дишане, внезапно прищракване на челюсти или ръмжене.

После стигам до кошарката и запалвах фенера. Малките еленчета чуваха, че идвам и започваха да мърдат неспокойно в своите сламени постели и възбудено да мучат. Отварях вратата, те се втурваха напред, поклащаха се несигурно върху слабите си крачета и започваха трескаво да сучат пръстите ми или края на дрехите, а после неочаквано ме блъскаха с глави и аз едва що не падах на земята. След това настъпваше чудесният момент, в който пяха биберона в устата им и те започваха да сучат неистово топлото мляко. Очите им се втренчваха в една точка, а по вълците на устата им се събираха мехурчета и наподобяваха мустачки. Човек винаги изпитва известно удоволствие, когато храни сукалче с бутилка, дори само от неговата всеотдайност, ентусиазъм и съсредоточаване върху това задължение. При тези еленчета обаче имаше и нещо друго. Докато те сучеха настървено от бутилката под мъждукащата светлина на фенера и от време на време навеждаха глави и подбутваха невидимото виме, аз съзнавах много ясно, че това са последните елени от този вид.

В Хуипснейд се грижех и за малко стадо белоопашати гну. Те принадлежаха към изчезнал вече в диво състояние вид и бяха най-очарователните и смешни животни, за които някога съм полагал грижи.

Белоопашатото гну е много странно на вид животно. Представете си животно с тяло и крака на чудесно-сложено пони, тумбесто и тъпо лице с много широки ноздри, масивен врат с гъста бяла грива, бяло и широко вълмо козина на опашката. Рогата му са извити напред и нагоре, а на лицето му е изписано постоянно възмутено и подозрително изражение. Ако се държеше нормално, това изражение на гнуто нямаше да бъде толкова забележимо, но животното не се държи така. Неговите действия биха могли да се опишат единствено и съвсем незадоволително като нещо средно между модерен танц и балет с елементи от упражненията на йогите.

Когато сутрин отивах да ги храня, те винаги ми отнемаха двойно повече време, защото ми изиграваха цяло представление. Гледката биваше толкова комична, че изгубвах всякакво чувство за време. Те лудуваха, огъваха тела, подскачаха, галопираха, изправяха се на задни крака и изпълняваха пируети. През цялото време кълчеха невъобразимо стройните си крака, размахваха и диплеха дългите си опашки като звероукротител, размахващ камшика си на цирковата арена. По средата на своя необуздан танц те внезапно замираха, впираха погледи в мен и изригнаха продължителни и изпълнени с негодувание пръхтения по адрес на моя смях. Наблюдавах пламенния им и буен танц в ограденото място и техните лудории ми напомняха за оживели по магически начин чудати хералдически същества от древните гербове, позирани изправени на задни крака на фона на зеления торф.

Трудно е да си представим, че съществуват безсърдечни хора, готови да убиват тези нежни и забавни антилопи. Фактът обаче си е факт. Първите поселници на Южна Африка открили у белоопашатото гну ценен източник за храна, в резултат на което огромните стада жизнерадостни животни били безмилостно унищожавани. Антилопата е съдействувала сама и по твърде необикновен начин за собственото си изчезване. Непоправимо любопитни създания, те зървали движещите се през равнината биволски фургони на първите преселници и просто отивали да ги поразгледат. Те танцували и галопирали в кръг около фургоните, пръхтели и ритали с копита, после внезапно застивали на едно място и се заглеждали. Естествено, че навикът им да бягат, а след това да спират и гледат, преди да са се отдалечили на безопасно разстояние, ги превърнали в лесна плячка за „спортистите“, които се упражнявали по тях в стрелба. Така те били избивани масово, а редиците им орediaвали толкова бързо, че наистина е удивително, че все още не са изчезнали напълно. Днес са останали по-малко от хиляда от тези обаятелни животни, пръснати на малки стада из различни имения на Южна Африка. Изчезнали напълно, Южна Африка ще се лиши от едно от най-очарователните си и надарени представители на своята фауна — антилопата, чиито поривисти движения са в състояние да съживят и най-мрачния пейзаж.

За съжаление елените на отец Давид и белоопашатите гну не са единствените животни в света, които са почти на изчезване. Списъкът на напълно изчезналите животни и онези, които почти са на изчезване, е дълъг и тъжен. Човекът се заселва из целия свят и носи със себе си най-ужасното бедствие на дивата природа. Той стреля и лови животните с капани, изсича и изгаря горите, безсърдечно и глупава създава неприятели там, където по-рано не са съществували.

Вземете например додо¹, големия тромав и поклащач се при ходене гълъб, едър колкото гъска, населявал остров Мавриций. В резултат на напълно безопасния живот на острова птицата изгубила способността си да лети. Тя просто нямала неприятели, от които да се крие, а като нямала неприятели, гнездела напълно спокойно на земята. Както изгубила способността си да лети, така изглежда загубила и способността си да отличава неприятеля. Птицата очевидно е била изключително питомна и доверлива. Около 1507 година човекът открил районът на додо. Пристигнали и неговите зли приятели: кучетата, котките, прасетата, козите. Додо проявил към новодошлите най-невинен интерес. След това последвало клането. Козите изпасли храстите, които им служели за покрив, кучетата и котките преследвали и унищожавали старите птици, прасетата загрухтели из целия остров, глътнали яйцата и малките птичета, а след тях се движели плъховете и обирали всичко останало от гощавката. Тлъстият тромав и кротък гълъб изчезнали напълно към 1681 година.

Дивата фауна в целия свят намалява постоянно и безмилостно. Броят на много чудесни и интересни животни е толкова намалял, че без закрила и помощ те никога няма да могат да се възстановят. Ако не намерят убежище, в което да живеят и се размножават необезпокоявани от нищо, те ще стават все по-малко и по-малко, докато на края споделят участието на додо, дронза и голямата северна морска птица, вписани в дългия списък на изчезналите животни.

През последното десетилетие без съмнение бе направено много за защита на дивите зверове: създават се

¹ Вид изчезнала тежка безкрила птица — бел. пр.